

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาปัจจัยบางประการที่มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจร่วมผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวกับศูนย์ขยายพันธุ์พืชที่ 11 ของเกษตรกรในจังหวัดร้อยเอ็ด ซึ่งจะสรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะได้ดังนี้

5.1 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

5.1.1 การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ดังนี้

- 1) เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปของเกษตรกรผู้จัดทำแปลงขยายพันธุ์ข้าวขาวดอกมะลิ 105
- 2) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของปัจจัยด้านต่าง ๆ กับ การตัดสินใจร่วมผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวขาวดอกมะลิ 105 ของเกษตรกรผู้จัดทำแปลงขยายพันธุ์
- 3) เพื่อศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวขาวดอกมะลิ 105 ของเกษตรกรผู้จัดทำแปลงขยายพันธุ์
- 4) เพื่อศึกษาเปรียบเทียบความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านต่าง ๆ กับผลผลิตต่อไร่และคุณภาพของเมล็ดพันธุ์ข้าวขาวดอกมะลิ 105

5.2 วิธีดำเนินการวิจัย

5.2.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยครั้งนี้ศึกษาจากประชากรที่เป็นเกษตรกรผู้จัดทำแปลงขยายพันธุ์ข้าวขาวดอกมะลิ 105 ในจังหวัดร้อยเอ็ด ตามรายชื่อในทะเบียนเกษตรกรฤดูฝน ปี 2538/2539 ในท้องที่ 8 อำเภอ 14 ตำบล 21 หมู่บ้าน เกษตรกรจำนวน 468 ราย ผู้วิจัยได้กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง โดยการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi-Stage Random Sampling) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95 % ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 216 ราย

5.2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือวิจัยได้ใช้แบบสัมภาษณ์ ซึ่งเป็นแบบสัมภาษณ์ที่มีลักษณะเป็นคำถามที่กำหนดคำตอบไว้ให้เลือกตอบและคำถามที่ให้ผู้ตอบแสดงความคิดเห็น แบ่งออกเป็น 3 ตอนได้แก่

ตอนที่ 1 สภาพทั่วไปของเกษตรกร ผู้จัดทำแปลงขยายพันธุ์ข้าวขาวดอกมะลิ 105

ตอนที่ 2 ปัจจัยที่เป็นมูลเหตุเกี่ยวข้องและสนับสนุนให้เกษตรกรผู้จัดทำแปลงขยายพันธุ์ตัดสินใจร่วมผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวขาวดอกมะลิ 105 ซึ่งมีปัจจัยด้านต่าง ๆ 5 ด้าน คือ ด้านบุคคล กายภาพ ชีวภาพ เศรษฐกิจ และสังคม

ตอนที่ 3 ปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวขาวดอกมะลิ 105 ของเกษตรกรผู้จัดทำแปลงขยายพันธุ์

แบบสัมภาษณ์ดังกล่าว ผู้วิจัยได้นำไปทดลองใช้เพื่อหาค่าความเที่ยง (Reliability) ได้ค่า = .9142 สำหรับแบบสัมภาษณ์ตอนที่ 2 และ = .8017 สำหรับแบบสัมภาษณ์ตอนที่ 3

5.2.3 การเก็บข้อมูล

ผู้วิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบพบกันโดยตรง ระหว่างผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยที่เป็นเจ้าหน้าที่ในงานควบคุมคุณภาพของศูนย์ขยายพันธุ์พืชที่ 11 กับเกษตรกรผู้ให้สัมภาษณ์ทุกราย

5.2.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้คอมพิวเตอร์โปรแกรมสำเร็จรูป (Statistical Package for Social Sciences : SPSS/PC⁺) ค่าสถิติที่ใช้ได้แก่

- 1) สถานภาพทั่วไปของเกษตรกร ใช้การแจกแจงความถี่ (Frequencies) และค่าร้อยละ (Percentage)
- 2) ปัจจัยต่างๆ ที่มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจร่วมผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวขาวดอกมะลิ 105 ใช้ค่ามัธยฐานเลขคณิต (Arithmetic Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)
- 3) ปัญหาและข้อเสนอแนะในการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวขาวดอกมะลิ 105 ใช้ค่าร้อยละ (Percentage) ค่ามัธยฐานเลขคณิต (Arithmetic Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)
- 4) การเปรียบเทียบความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่าง ๆ ที่มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจร่วมผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวขาวดอกมะลิ 105 ของเกษตรกรที่มีผลผลิตต่อไร่และคุณภาพของเมล็ดพันธุ์แตกต่างกันใช้ค่า Chi - Square

5.3 ผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้สรุปผลได้ดังนี้

5.3.1 สภาพทั่วไปของเกษตรกรผู้จัดทำแปลงขยายพันธุ์

ผลการศึกษาพบว่าเกษตรกรผู้จัดทำแปลงขยายพันธุ์ส่วนใหญ่ร้อยละ 84.7 เป็นชาย มีอายุระหว่าง 40-59 ปี มีอายุเฉลี่ย 48.08 ปี และร้อยละ 84.3 ได้รับการศึกษาในระดับประถมศึกษา และพบว่าเกษตรกรผู้จัดทำแปลงขยายพันธุ์ร้อยละ 60.7 ร่วมผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวกับศูนย์ขยายพันธุ์พืชมาแล้ว 6-10 ปี เฉลี่ยเท่ากับ 6.57 ปี โดยส่วนใหญ่ร้อยละ 71.3 มีพื้นที่จัดทำแปลงขยายพันธุ์ข้าวตั้งแต่ 1-10 ไร่ มีพื้นที่เฉลี่ย 9.65 ไร่ และพื้นที่จัดทำแปลงขยายพันธุ์ร้อยละ 41.2 มีลักษณะและชนิดดินเป็นดินร่วนปนทราย สำหรับวิธีการปลูกข้าว เกษตรกรร้อยละ 73.6 ใช้วิธีปักดำ รองลงมาร้อยละ 20.4 ใช้วิธีอื่น ๆ ได้ผลผลิตร้อยละ 61.6 อยู่ในช่วง 400-599 กิโลกรัมต่อไร่ รองลงมาร้อยละ 35.2 อยู่ในช่วง 200-399 กิโลกรัมต่อไร่ โดยร้อยละ 74.1 ขายเมล็ดพันธุ์คืนให้ศูนย์ฯ ในราคา 5.80 – 5.90 บาทต่อกิโลกรัม ส่วนที่เหลือขายในราคา 5.91 – 6.00 บาทต่อกิโลกรัม

5.3.2 ปัจจัยด้านต่าง ๆ ที่มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจร่วมผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวขาวดอกมะลิ 105 ของเกษตรกรผู้จัดทำแปลงขยายพันธุ์

ผลการศึกษาพบว่าปัจจัยทั้ง 5 ด้าน คือ ด้านบุคคล ด้านกายภาพ ด้านชีวภาพ ด้านเศรษฐกิจ และด้านสังคม มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจร่วมผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวในระดับมาก แต่เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าปัจจัยด้านชีวภาพ มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจในระดับน้อย ในขณะที่ปัจจัยด้านอื่น ๆ มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจในระดับมาก ดังนี้

1) ปัจจัยด้านบุคคลมีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจร่วมผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวในระดับมากในเรื่องความสนใจของตนเอง เรื่องญาติพี่น้อง และเรื่องเจ้าหน้าที่ของทางราชการ ส่วนเรื่อง ผู้นำท้องถิ่นมีความสัมพันธ์ในระดับน้อย

2) ปัจจัยด้านกายภาพ มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจร่วมผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวในระดับมาก ในเรื่องการคมนาคม ส่วนเรื่องสภาพของดินและพื้นที่และเรื่องแหล่งน้ำมีความสัมพันธ์ในระดับน้อย

3) ปัจจัยด้านชีวภาพ มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจร่วมผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวในระดับน้อย ในเรื่องการจัดการหลังการเก็บเกี่ยว ส่วนเรื่องการปฏิบัติดูแลรักษามีความสัมพันธ์ในระดับมาก

4) ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจร่วมผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวในระดับมาก ในเรื่องรายได้ของครอบครัวและเรื่องทุน ส่วนเรื่องแรงงานมีความสัมพันธ์ในระดับน้อย

5) ปัจจัยทางด้านสังคม มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจร่วมผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวในระดับมาก ในเรื่องการฝึกอบรม ส่วนเรื่องแหล่งความรู้และเรื่องการเป็นสมาชิกกลุ่มหรือสถาบันทางการเกษตรมีความสัมพันธ์ในระดับน้อย

5.3.3 ปัญหาและข้อเสนอแนะในการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวขาวดอกมะลิ 105 ของเกษตรกรผู้จัดทำแปลงขยายพันธุ์

ปัญหาการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวของเกษตรกรพบว่ามีปัญหาในระดับน้อย แต่เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน มีด้านการปฏิบัติดูแลรักษา มีปัญหาในระดับมาก ในขณะที่ด้านอื่น ๆ มีปัญหาในระดับน้อย ดังนี้

1) ด้านสภาพของดินและพื้นที่ทำแปลงขยายพันธุ์ มีปัญหาในระดับมากในเรื่องปริมาณน้ำที่ใช้ทั้งฤดู ส่วนเรื่องความอุดมสมบูรณ์ของดิน มีปัญหาในระดับน้อย สำหรับเรื่องการคมนาคมกับเรื่องการระบายน้ำและการควบคุมระดับน้ำมีปัญหาในระดับน้อยที่สุด

2) ด้านเมล็ดพันธุ์ทำแปลงขยายพันธุ์ มีปัญหาอยู่ในระดับน้อยทุกเรื่อง โดยมีข้อสังเกตว่าเรื่องที่มีปัญหาอยู่ในระดับต้น ๆ คือ เรื่องราคาเมล็ดพันธุ์แพง เรื่องคุณภาพของเมล็ดพันธุ์และเรื่องเงินสดจ่ายค่าเมล็ดพันธุ์

3) ด้านการเตรียมดิน ตกกล้า ปักดำและหว่าน มีปัญหาในระดับมากในเรื่อง ขาดแรงงาน ส่วนเรื่องค่าไถราคาแพงและเรื่องขาดเครื่องทุ่นแรง มีปัญหาในระดับน้อย สำหรับเรื่องต้นกล้าไม่แข็งแรงกับเรื่องการระบายน้ำและการควบคุมระดับน้ำ มีปัญหาในระดับน้อยที่สุด

4) ด้านการปฏิบัติดูแลรักษา มีปัญหาในระดับมากในเรื่องเงินทุนซื้อปุ๋ยและสารเคมี เรื่องการป้องกันกำจัดโรค-แมลง เรื่องการป้องกันกำจัดวัชพืช และเรื่องความรู้ในการใช้ปุ๋ยและสารเคมี ส่วนเรื่องการปฏิบัติตามคำแนะนำของเจ้าหน้าที่มีปัญหาในระดับน้อยที่สุด

5) ด้านการตรวจแปลง และการตัดพันธุ์ปน มีปัญหาอยู่ในระดับน้อยในเรื่องความรู้เกี่ยวกับลักษณะพันธุ์ข้าวที่ผลิตและพันธุ์ที่ปน ส่วนเรื่อง แรงงานที่ช่วยตัดพันธุ์ปน มีปัญหาอยู่ในระดับน้อยที่สุด

6) ด้านการเก็บเกี่ยว นวด สีผัด ตาก เก็บรักษารอจำหน่าย มีปัญหาอยู่ในระดับมากในเรื่องค่าจ้างแรงงานแพง และเรื่องขาดแรงงาน ส่วนเรื่องข้าวแก่จัดทำให้เมล็ดร่วงเสียหาย เรื่องเครื่องนวดข้าวไม่พอ เรื่องไม่มีลานตาก และเรื่องไม่มีสถานที่เก็บรักษา มีปัญหาอยู่ในระดับน้อย สำหรับเรื่องเครื่องสีผัดไม่พอ มีปัญหาอยู่ในระดับน้อยที่สุด

7) ด้านการซื้อเมล็ดพันธุ์คืน มีปัญหาอยู่ในระดับมากในเรื่องซื้อคืนล่าช้า ส่วนเรื่องราคาซื้อคืนต่ำและเรื่องซื้อคืนเมล็ดพันธุ์ไม่หมด มีปัญหาอยู่ในระดับน้อย สำหรับเรื่องอื่น ๆ มีปัญหาอยู่ในระดับน้อยที่สุด

ข้อเสนอแนะในการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวขาวดอกมะลิ 105 ของเกษตรกรผู้จัดทำแปลงขยายพันธุ์

1) ด้านเมล็ดพันธุ์สำหรับจัดทำแปลงขยายพันธุ์ เกษตรกรเสนอแนะให้คัดและทำความสะอาดให้มีเมล็ดแตกหักน้อยลงและใช้สารเคมีคลุกเมล็ดพันธุ์ที่มีสีมองเห็นได้ชัดเจน

2) ด้านการปฏิบัติดูแลรักษา การตรวจแปลงและการตัดพันธุ์ปน ตลอดจนการเก็บเกี่ยว นวด สี ผัด ตาก เก็บรักษารอจำหน่าย เกษตรกรเสนอแนะให้จัดหาปุ๋ยและสารเคมีราคาถูกลงมาจำหน่าย จัดหาเครื่องเกี่ยวนวดหรือเครื่องนวดมาบริการ จัดรณรงค์การตัดพันธุ์ปนแบบบังคับ สมาชิกทุกรายเข้าร่วมปฏิบัติ แนะนำความรู้การใช้ปุ๋ยและสารเคมีให้มากขึ้น ให้เจ้าหน้าที่ออกติดตามเยี่ยมเยียนให้มากขึ้น และจัดส่งกระสอบบรรจุเมล็ดพันธุ์ให้เพียงพอและเร็วขึ้น

3) ด้านการซื้อเมล็ดพันธุ์คืน เกษตรกรเสนอแนะให้ราคาซื้อคืนสูงกว่าพ้อค่า 2-3 บาทต่อกิโลกรัม ให้ศูนย์ฯ จัดหารถบรรทุกและคนแบกเมล็ดพันธุ์มาบริการ ให้ใช้ตาชั่งใหญ่ จัดซื้อให้เร็วขึ้นและจัดซื้อเมล็ดพันธุ์ให้หมด

4) ด้านเจ้าหน้าที่ของศูนย์ขยายพันธุ์พืช เกษตรกรเสนอแนะให้มีการออกติดตามแปลงขยายพันธุ์อย่างต่อเนื่อง

5.3.4 เปรียบเทียบความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านต่าง ๆ ที่มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจร่วมผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว 5 ด้าน คือ ด้านบุคคล กายภาพ ชีวภาพ เศรษฐกิจ และสังคม กับผลผลิตต่อไร่และคุณภาพของเมล็ดพันธุ์ข้าวขาวดอกมะลิ 105

1) เปรียบเทียบปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจร่วมผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว ด้านต่าง ๆ กับผลผลิตต่อไร่

(1) ปัจจัยด้านบุคคล เกษตรกรที่มีผลผลิตต่อไร่แตกต่างกันมีปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจร่วมผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ได้แก่ เรื่องญาติพี่น้อง และเรื่องผู้นำท้องถิ่น

(2) ปัจจัยด้านกายภาพ เกษตรกรที่มีผลผลิตต่อไร่แตกต่างกันมีปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจร่วมผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ได้แก่ เรื่องแหล่งน้ำ และแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ได้แก่ เรื่อง สภาพของดินและพื้นที่

(3) ปัจจัยด้านชีวภาพ เกษตรกรที่มีผลผลิตต่อไร่แตกต่างกันมีปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจร่วมผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ได้แก่เรื่อง การปฏิบัติดูแลรักษา

(4) ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ เกษตรกรที่มีผลผลิตต่อไร่แตกต่างกันมีปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจร่วมผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวไม่แตกต่างกัน

(5) ปัจจัยด้านสังคม เกษตรกรที่มีผลผลิตต่อไร่แตกต่างกันมีปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจร่วมผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวไม่แตกต่างกัน

2) เปรียบเทียบปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจร่วม ผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวด้านต่าง ๆ กับคุณภาพของเมล็ดพันธุ์ข้าว

(1) ปัจจัยด้านบุคคล เกษตรกรที่ผลิตเมล็ดพันธุ์คุณภาพแตกต่างกันมีปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจร่วมผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ได้แก่เรื่อง ความสนใจของตนเอง

(2) ปัจจัยด้านกายภาพ เกษตรกรที่ผลิตเมล็ดพันธุ์คุณภาพแตกต่างกันมีปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจร่วมผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวไม่แตกต่างกัน

(3) ปัจจัยด้านชีวภาพ เกษตรกรที่ผลิตเมล็ดพันธุ์คุณภาพแตกต่างกันมีปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจร่วมผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวไม่แตกต่างกัน

(4) ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ เกษตรกรที่ผลิตเมล็ดพันธุ์คุณภาพแตกต่างกันมีปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจร่วมผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวไม่แตกต่างกัน

(5) ปัจจัยด้านสังคม เกษตรกรที่ผลิตเมล็ดพันธุ์คุณภาพแตกต่างกันมีปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจร่วมผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ได้แก่เรื่อง แหล่งความรู้

5.3.5 สรุปผลการทดสอบสมมติฐาน

1) ปฏิเสธสมมติฐานที่ว่า เกษตรกรที่มีผลผลิตต่อไร่แตกต่างกันมีปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจร่วมผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวไม่แตกต่างกัน

2) ปฏิเสธสมมติฐานที่ว่า เกษตรกรที่ผลิตเมล็ดพันธุ์คุณภาพแตกต่างกันมีปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจร่วมผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวไม่แตกต่างกัน

5.4 ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยนี้ทำให้ทราบข้อมูลพื้นฐานปัญหาและระดับความสัมพันธ์ของปัจจัยที่เกี่ยวข้องที่เป็นมูลเหตุและสนับสนุนในการตัดสินใจร่วมผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวของเกษตรกร ทำให้เป็นประโยชน์ต่อศูนย์ขยายพันธุ์พืชที่ 11 จังหวัดร้อยเอ็ด และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการพิจารณาคัดเลือกเกษตรกรและขยายพื้นที่ในการจัดทำแปลงขยายพันธุ์ ตลอดจนวางแผนการผลิตและการส่งเสริม ให้มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพการผลิตของเกษตรกร เพื่อให้การผลิตเมล็ดพันธุ์ดำเนินการไปได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น จึงมีข้อเสนอแนะดังนี้

5.4.1 ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

1) ด้านการผลิต ควรมีการเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิตเมล็ดพันธุ์ของเกษตรกรให้สูงขึ้น เพราะจากการศึกษาพบว่าเกษตรกรร้อยละ 35.2 ยังมีผลผลิตอยู่ในเกณฑ์ต่ำ และมีระดับคุณภาพของเมล็ดพันธุ์สูงเพียงร้อยละ 25.9 ทั้งที่ปัญหาในการผลิตโดยภาพรวมอยู่ในระดับน้อยเฉลี่ย 1.94 โดยเจ้าหน้าที่จะต้องติดตามให้คำแนะนำในการผลิตในแต่ละช่วงให้เหมาะสมและต่อเนื่อง และเกษตรกรจะต้องดำเนินการปรับปรุงการผลิตอย่างจริงจัง

2) ด้านบุคคล ควรจะสร้างความเข้าใจและเน้นถึงวัตถุประสงค์หลักของการผลิตเมล็ดพันธุ์และประโยชน์ที่เกษตรกรจะได้รับจากการร่วมผลิตเมล็ดพันธุ์ให้แก่บุคคล ทั้งเกษตรกรและเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้อง เนื่องจากบุคคลมีความสำคัญอย่างยิ่งในการส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดการตัดสินใจหรือเลือกกระทำเรื่องต่าง ๆ เพราะจากการศึกษาพบว่า ความสนใจของตนเอง ญาติพี่น้อง และเจ้าหน้าที่ของทางราชการ มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจในระดับมาก โดยมีระดับความสัมพันธ์ด้านบุคคล เฉลี่ย 2.59 และยังพบว่าญาติพี่น้อง ผู้นำท้องถิ่น มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 กับผลผลิตต่อไร่ ส่วนความสนใจของตนเอง มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 กับคุณภาพของเมล็ดพันธุ์

3) ด้านกายภาพ ควรแนะนำให้เกษตรกรเลือกปัจจัยที่มีความเสี่ยงในการผลิตน้อยที่สุด เพราะส่วนใหญ่ยังต้องอาศัยธรรมชาติ และจะต้องทำความเข้าใจกับเกษตรกรว่ากระบวนการผลิตจะต้องใช้ปัจจัยดังกล่าวให้เหมาะสม เพื่อให้การผลิตเมล็ดพันธุ์ประสบความสำเร็จ เพราะจากการศึกษาพบว่า สภาพของดินและพื้นที่ แหล่งน้ำ มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจร่วมผลิต

เมล็ดพันธุ์ข้าวในระดับน้อย และยังพบว่ามีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 และ .01 กับผลผลิตต่อไร่

4) ด้านชีวภาพ ควรพัฒนารูปแบบการปฏิบัติให้สอดคล้องกับแนวปฏิบัติของเกษตรกร โดยเน้นให้เห็นถึงผลตอบแทนที่จะได้รับ เพื่อจะได้เป็นสิ่งสนับสนุนใจให้เกิดการปฏิบัติอย่างจริงจัง เพราะในการผลิตเมล็ดพันธุ์ การปฏิบัติดูแลรักษา และการจัดการหลังการเก็บเกี่ยว มีผลกระทบโดยตรงต่อปริมาณและคุณภาพของเมล็ดพันธุ์ ทั้งนี้เพราะจากการศึกษาพบว่า ปัจจัยด้านชีวภาพมีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจในระดับน้อย ซึ่งมีระดับความสัมพันธ์เฉลี่ย 2.47 และยังพบว่า การปฏิบัติดูแลรักษามีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจร่วมผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 กับผลผลิตต่อไร่

5) ด้านเศรษฐกิจ ควรมีการปรับปรุงราคาผลผลิต ให้สอดคล้องกับสภาพทางเศรษฐกิจที่เปลี่ยนไป และประสานงานกับแหล่งสินเชื่อ ทั้งในรูปปัจจัยการผลิตและเงินทุน เพื่อเป็นแรงกระตุ้นและสนับสนุนให้การผลิตดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพราะจากการศึกษาพบว่ารายได้ของครอบครัว ทุน มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจร่วมผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวในระดับมาก

6) ด้านสังคม ควรเน้นการฝึกอบรมอย่างต่อเนื่องให้แก่เกษตรกร เพราะสามารถถ่ายทอดความรู้สู่เกษตรกรได้จำนวนมาก และลดภาระด้านการถ่ายทอดความรู้ให้เกษตรกรของเจ้าหน้าที่ ซึ่งมีจำนวนน้อยให้สามารถไปปฏิบัติงานด้านอื่น ๆ ได้มากขึ้น เนื่องจากการศึกษาพบว่า การฝึกอบรม มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจร่วมผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวในระดับมาก ซึ่งมีระดับความสัมพันธ์เฉลี่ย 3.00 และยังพบว่าแหล่งความรู้มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจร่วมผลิตเมล็ดพันธุ์แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 กับคุณภาพของเมล็ดพันธุ์

5.4.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจร่วมผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวของเกษตรกรในพื้นที่อื่นๆ เพื่อทราบปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจ ซึ่งสามารถนำไปใช้พิจารณาขยายพื้นที่ในการจัดทำแปลงขยายพันธุ์ให้มากยิ่งขึ้น

2) ควรศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการผลิตเมล็ดพันธุ์ เพื่อหาแนวทางในการปรับปรุงเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิตของเกษตรกรให้สูงขึ้น.